

## Svenska Röda Korsets stöd vid avslag och återvändande

För juridisk rådgivning kopplat till asylprocessen, avslag eller återvändande kontakta Röda Korsets Migrationsrådgivning, telefon 020-415 000, öppet onsdagar klockan 9–12 eller via [returnsupport@redcross.se](mailto:returnsupport@redcross.se) alla dagar i veckan.



Det går också att scanna koden här intill eller klicka på länken <https://www.rodakorset.se/fa-hjalp/kontakta-roda-korset/>

Vi erbjuder samtal, information och individuell rådgivning samt praktiskt stöd och hjälp vid avslag och återvändande. I vissa fall kan vi erbjuda stöd efter ett återvändande eller kontakter i hemlandet. Vi kan också erbjuda ett begränsat materiellt stöd för särskilt utsatta individer.



Vi främjar migrationens möjligheter genom att driva ett projekt som medfinansieras av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

**AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum**

# Samtal vid avslag och återvändande



Foto fransida: Roger Borgelid. Form: Heed & Heed AB. Nov. 2021



## Samtal vid avslag och återvändande

Detta material är till för dig som i din roll eller i ditt uppdrag möter personer som fått avslag på sin asylansökan. Du som sitter i samtalet kan hjälpa personen att förstå och förhålla sig till avslagsbeslutet och ett eventuellt återvändande. En viktig uppgift som stödperson kan vara att hjälpa personen att känna att situationen är hanterbar.

Svenska Röda Korset arbetar för att förhindra och lindra mänskligt lidande. När vi ger stöd vid avslag och återvändande gör vi det utifrån vårt humanitära uppdrag. Detta genom att exempelvis ge korrekt information och psykosocialt stöd i hela asyl- och migrationsprocessen, utifrån individens behov och önskan om stöd. Vi har en stödjande roll gentemot staten i humanitära frågor, men är en självständig aktör som beslutar om vår egen verksamhet.

## Asyl- och återvändandeprocessen

Migrationsverket fattar beslut om vem ska beviljas uppehållstillstånd i ett asylärende. Beslutet kan överklagas till Migrationsdomstolen. Därefter och i sista instans går det att ansöka om prövningstillstånd till Migrationsöverdomstolen. Ett beslut om ut- eller avvisning vinner laga kraft när det inte längre är möjligt att överklaga. Ett lagakraftvunnet beslut har en tidsfrist på 2–4 veckor inom vilken den asylsökande förväntas återvända självmant. I många fall, men inte alltid, kallas personen på återvändandesamtal hos en handläggare på Migrationsverket vars uppdrag är att motivera till ett självmant återvändande. Fungerar inte detta kan verket i vissa fall ta beslut om uppsikt eller förvar eller lämna över ärendet till polisen för att ta över ansvaret.

Asylprocessen är komplicerad och det kan ibland vara nödvändigt att ta hjälp av en jurist eller någon med särskild expertis för att förstå och förklara processen för en individ som berörs och för att göra en bedömning om det finns nya omständigheter som kan utgöra skäl för verkställighetshinder.

Att förstå sitt beslut är en viktig del i att acceptera och hantera situationen och de svåra känslor som kan uppstå i samband med ett avslag. Det är

viktigt att aldrig gissa eller dra slutsatser från ofullständiga uppgifter eller handlingar kopplat till ett asylärende. Då är det bäst att hänvisa vidare eller att vara ett stöd i att kontakta en juridiskt kunnig person.

## Reaktioner vid avslag

Hur en individ reagerar vid ett avslag på asylansökan beror på den individuella situationen, skälen till att man migrerade från första början, hur länge man befunnit sig i Sverige, och situationen i hemlandet. Väldigt många upplever att återvändande inte är ett alternativ och avslaget innebär oftast ett negativt besked. Att få ett negativt beslut kan beskrivas som en personlig kris. Känslor och reaktioner vid ett avslag kan vara sorg, ilska, rädsla, oro och känsla av misslyckande eller hopplöshet. Detta är normala reaktioner i en svår situation. Om du möter en person som precis har fått ett avslag är det viktigaste i den situationen att finnas där och lyssna. Vänta med att informera och prata om återvändande i det första skedet.

Vid negativa besked blir reaktionen ofta så stark att det kan vara svårt att tänka logiskt och att ta in information. Vi kan bli upprivna, känna vanmakt, hopplöshet eller bli upprörda och arga i krissituationer. Du kan i samtalet hjälpa personen genom att bekräfta att reaktionerna och känslorna är normala.

## Tips

Det kan vara hjälpsamt att fundera över sina egna erfarenheter av negativa besked och kriser. Hur reagerade du själv i den situationen? Det är också viktigt att vara medveten om sig själv och sina egna känslor i mötet med en individ som fått ett negativt besked eller befinner sig i en utsatt situation. Försök att hålla dig lugn och förmedla trygghet i situationen.

## Tips

Prata gärna med andra i din verksamhet om hur du eller ni själva reagerar i en sådan situation och vilka utmaningar som finns i mötet med personer som fått avslag eller måste återvända.

## När och hur ska man ta upp återvändande

Det kan vara svårt att vara den person som i samtalet lyfter frågan om återvändande som ett alternativ. Det är viktigt att vara lyhörd och att inte tvinga på någon information. Det kan krävas flera samtal för att bygga förtroende hos personen. Ett sätt att börja samtalet om återvändande kan vara att ta reda på vilken information om återvändande som personen redan har fått från Migrationsverket eller andra myndigheter, till exempel polisen. Utifrån det kan du ställa frågor om hur personen ställer sig till det som redan är känt. Ett annat sätt att närma sig frågan är att fråga om personen vill ha information och om du får berätta vilka alternativ eller vilket stöd som finns i det fall

ett återvändande ej går att undvika. Be alltid om att få hänvisa vidare eller återkomma om du inte själv vet vad som gäller.

## Hänvisa vidare

Det är viktigt att alla hänvisningar går till pålitliga aktörer. Hänvisa bara dit du tror att personen kan få vidare stöd, men utlova aldrig något som du inte kan hålla, exempelvis att den eller de du hänvisar till kommer att kunna erbjuda ett visst stöd. Involvera alltid den det berör och se till att vederbörande förstår vem det är du hänvisar till och ger sin tillåtelse till detta utifrån gemensamt identifierade behov. Dela heller aldrig information till någon annan aktör utan samtycke, om möjligt helst skriftligen, från personen det berör.

## Tips till dig som stödperson

Din roll som stödperson är viktig och kan göra stor skillnad i en människas liv. Rollen som stödperson kräver att du är uppmärksam på ditt bemötande och på mottagarens reaktioner.

- Lyssna och skapa dig en bild av personens situation, men undvik att ställa allt för detaljerade frågor.
- Ta reda på personens behov genom att ställa öppna frågor till exempel: *Vad tror du att du skulle behöva för att klara av situationen?*
- Lyssna efter oro eller frågor som personen behöver få svar på så som behov av praktisk hjälp, tillgång till nätverk, information eller något annat för att ni ska komma vidare i samtalet.
- Svara på frågor och ge information: Var noga med att ge "korrekt" information, rätta till eventuella missuppfattningar och var ärlig med det du inte vet.
- Lyft fram det som personen hittills har klarat och gjort själv till exempel: *Har du befunnit dig i en annan situation som varit så här svår och vad gjorde du då för att orka?*
- Egna beslut och agerande bidrar till en känsla av kontroll. Var samtidigt medveten om att personen kan behöva avlastning med praktiska enkla handlingar.
- Tänk på att respektera personens önskan i samtalet. Du kan alltid be om lov och fråga om du får ställa några frågor om personens rädsla eller om personen vill prata lite mer om vad rädslorna består av eller om personen vill ha information.

I vissa fall finns ytterligare behov av samtal med andra kvalificerade personer. Om en individ känner sig ledsen, rädd, orolig, eller ensam är det möjligt att hänvisa till andra aktörer som kan bistå med stöd, såsom telefonjourer eller vården om personen är sjuk och behöver vård. Om du misstänker att barn far illa bör du kontakta socialtjänsten för att göra en orosanmälan. Observera att vissa yrkesgrupper har en skyldighet att anmäla och att många organisationer har egna riktlinjer kring hur en anmälan ska göras och följas upp. Se till att ha koll på vilka etiska riktlinjer och rutiner som gäller på din arbetsplats eller i din organisation.

## Information och stöd till barn

Även barn har rätt till information och att vara delaktiga i sin asyl- och återvändandeprocess. I samtal med barn som fått avslag uttrycker de ofta ett behov av få prata om återvändande på ett neutralt och nyanserat sätt. Det kan innebära att även få prata om vad som skulle vara positivt med ett återvändande och konkret om frågor som är viktiga för dem. Många barn uttrycker i samtal att de har rädslor kopplat till återvändande och det kan vara ångestdämpande att få sätta ord på dessa. Det kan vara särskilt viktigt att uppmärksamma barn i återvändandeprocessen om föräldrarna mår dåligt.

## Hur avsluta ett samtal?

Hur avslutar man ett samtal med en person i kris? Det är viktigt att komma ihåg är att krisen inte blir mindre för att ni talar längre med varandra. Tvärtom kan ett långt samtal förstärka känslan av vanmakt och kris. En riktlinje kan vara att ett samtal inte ska vara i mer än 45 minuter. Avslutet kan kännas hotfullt för personen då den trygghet som funnits i ert samtal nu skall tas ifrån henne eller honom. Hjälプ därför personen att finna tryggheten inte i dig utan i sig själv genom att exempelvis fråga: *Nu skall vi strax avsluta vårt samtal, vad skall du göra då? Vad skall du göra ikväll? Vad gör du imorgon?*

## Frihetsberövade och personer som ska återvända med tvång

Förvarstagna lever i ett slags limbo, där de väntar på att andra ska fatta avgörande beslut om deras liv samtidigt som deras vardag är begränsad och styrd. Brist på självbestämmande och möjlighet att styra över sitt eget liv kan leda till nedstämdhet och passivitet eller ilska. Den psykiska hälsan påverkar i sin tur individens förmåga att aktivera sig. I mötet med dessa individer är det särskilt viktigt att försöka stärka resurser och styrkor som personer har. Vid försämrad psykisk hälsa kan individer behöva hjälp att komma i kontakt med vården. Att

möta personer som är frihetsberövade kan vara särskilt påfrestande som stödperson. Då är det extra viktigt att kunna prata med andra om vad man upplever som stödperson och att ingå i ett sammanhang där det känns tryggt att göra detta.

## Hållbarhet i engagemanget

Att arbeta under förutsättningar där du möter människors fysiska och psykiska utsatthet och där berättelser kommer nära, ställer höga krav på tydlighet och avgränsningar i uppdraget. Det krävs kontinuerlig informa-

### Ta hand om dig!

- Behåll kontakt med vänner och familj, berätta för dem om ditt uppdrag.
- Var en god kollega och nyttja själv stödet från kollegor.
- Undvik ensamarbete.
- Var medveten om dina begränsningar: Vad orkar du med och vad är viktigt för dig för att fortsätta att må bra?
- Håll regelbunden kontakt med ledare/kollegor.

tion, och stödstrukturer för återkoppling och upphämtning av kraft. Utan detta riskeras hälsan hos stödpersonen och kvalitén på uppdraget eller arbetet som ska utföras.

## Tips till dig som möter barn

- Svara på barnets frågor uppriktigt och ärligt, men lova inte saker du inte kan hålla och var ärlig med att du inte vet svaret på allt.
- Ta barnets oro på allvar men det är också viktigt att förmedla en berättelse av hopp och trygghet. Ett exempel på en sådan berättelse är: Jag vet inte exakt vad som kommer att hända, men jag vet att det finns människor som kommer att ta hand om varandra oavsett vad.
- När du inte har svar kan du svara ärligt, men på ett sätt som också förmedlar trygghet. Det kan vara lugnande samtidigt som vi tar deras frågor på allvar.